

IRODALOM.

Ismeretlen evangélium a kereszténység kitagadott Krisztusának hamisítatlan életéről és haláláról. Arad, Zlinszky I. és társa. 1914.

A mult százév kilencvenes éveiben *Notovics* Miklós orosz író fordításában állítólag tibeti forrásokból származó irat jelent meg Jézus ismeretlen életéről, amelynek híre annak idején bejárta a magyar sajtót is. A szakkörök hamar napirendre tértek fölötte. Most, az előttünk fekvő könyv írója, aki magát ugyan nem nevezi meg, de határozottan *György* Jánosra lehet következtetni, lefordította francia nyelvből az egész életrajzot. E mellett beható és részletes tanulmányt írt az életrajz lehetőségéről és fontosságáról. Mert amint írja bevezetésében: „ez az életrajz forradalmi fontosságú bepillantást enged abba a kérdésbe, hogy miként hamisíthatott meg a Jézus példaadó szociális egyénisége nemcsak az egyházi szervezet és egyházi tanok, de még az evangéliumoknak a kereszténység önfenntartási kényszeréből eredő szándékos vagy önkénytelen elferdítése útján.“ „A budhista evangéliumnak szelleme sokkal közelebb áll ahhoz, aki a Jézus lehetett — és akinek a nyugati evangéliumok szerint is *lennie kellett*, mint a bibliai evangéliumok“. 117. l.

Nem akarjuk ezt a mesterkélt és ellenmondásokkal teljes iratot részletesebben ismertetni. Sőt felfogásunk szerint az író is fölösleges munkát végzett, amikor azt tudományos színű kommentárral látta el s ez által kívánt *Notovics*nak erkölcsi elégtételt szolgáltatni. Az a benyomásunk a mű átolvasása után, hogy ebben a munkában *György* Jánost nem annyira az igazság szomja, mint a ker. egyházak iránt érzett ellenszenvé, sőt fanatikus gyűlölete vezette. Különben nem épített volna olyan sokat egy olyan íratra, amelynek önmagában véve sem sok értéke van. De keletkezésének körülményei annyira homályosak és bizonytalanok, hogy azt inkább a jóhiszemű közönség megtevesztésére szánt apokrifus íratnak lehet tekinteni, mint az igazságot megvilágító szövétneknek. De nagy ellentmondást is látunk a *György* János eljárásában. Ő maga is elismeri, hogy „a kánoni evangéliumok a kivetendő elemek kiszakítása után is nagyobb vallási és művészi értéket képviselnek, mint a budhista evangélium“. 116. l. De hát akkor miért kell az egyházakat kárhóztatni azért, mert a kánoni evangéliumok alapján állanak? És hogy lehet a kánoni evangéliumokat, amelyek sokkal fölötte állanak, a csekély értékű budhista evangéliummal megvilágítani? Mintha valaki a napot egy csillag fényénél

akarná tanulmányozni! Bár ez a mű kedvez a mi hitbeli felfogásunknak, mégis úgy hisszük, hogy a György János széleskörű tudását, szivós kitartását és vasszorgalmát sokkal értékesebb bibliai vagy szociális tanulmányokban juttathatná kifejezésre, minthogy ilyen kétes értékű munkára pazarolja azt

V. A.

„Mi célból és kikkel szövetkezzenek a protestánsok?“

Irta: Jánosi Zoltán. Debrecen 1914. Hegedűs és Sándor. Ára 50 fill.

Az ismert nevű debreceni prédikátor e 15 oldalas füzetben tulajdonképpen a keresztény vallás és a szocializmus viszonyát tárgyalja s arra az eredményre jut, hogy a katolicizmus történelmi és hittani irányánál fogva nem szövetkezhetik a szocializmussal. Egészséges szövetkezése a szocializmusnak csak a protestantizmussal lehet. Ezt a szövetkezést a helyesen értelmezett „istenországa“ érdekében meg is teremteni. Határozottan elítéli azokat, akik az igazi kereszténység és a szocializmus között minden áron ellentéteket akarnak keresni, míg a kettő közötti „megegyezést“ nem veszik észre. Ezek nem tudják, mit cselekszenek.

Igen örvendünk, hogy a kiváló szónok és író mind a kereszténység és szocializmus viszonyát illetőleg, mind Konstantin császárnak az első egyetemes zsinaton betöltött szerepére nézve, teljesen arra az álláspontra helyezkedik, amelyet mi is szívesen teszünk a magunkévá s amelynek e folyóirat lapjain többször is kifejezést adtunk. Az erővel teljes stílussal és igazi protestáns szabadelvűséggel írott füzetet olvasóink figyelmébe ajánljuk.

V.

Francis David. Founder and Martyr of unitarianism in Hungary. Irta: William C. *Gannett*. London, 5. Essex Street, Strand, W. C. (The Lindsey press) 1914.

A mi Dávid Ferencünkről szól ez a rövid kis művecske, mely alig néhány hónapja hagyta el az angol sajtót. A nyolcadrét alakú könyv 62 oldalának tömör sorai értékes adatokban ismertetik a magyar unitarizmus keletkezését s nagy alapítójának küzdelmes életét és tragikus halálát.

Bevezetésében az író munkájának forrásaival ismertet meg, amelyeknek száma — nyelvi nehézségek miatt — szükségképpen korlátozott. Jakab Elek munkáját Dávid Ferencről felemlíti, de a magyar nyelv nem tudása miatt abból semmit sem meríthetett. Dr. Boros György teológiai tanár egy meglehetősen nagyterjedelmű kéziratát használja legfőbbképpen, melyet annak idején Joseph Henry Allen cambridgei professor részére készített volt Dávid Ferencről. A kézirat egyes homályos, illetve kivonatossan rövid helyeit pedig szintén dr. Boros útbaigazító levelei alapján egészítette ki.

A két rész közül, melyre a kis munka oszlik, eredetibbnek és érdekesebbnek a második, rövidebb része mondható.

Az első rész különben Dávid Ferenc életével és szerepével foglalkozik s adataiban már a mi tankönyveinkből ismeretes történetet hámozza ki. Újat, eredeti megállapításokat nem ad, de az eseménye-

ket oly ügyesen csoportosítja és oly értelmes világossággal okadatozza, hogy nagyobb történeti tudású olvasó érdeklődését is meg tudja fogni. A világtörténet korszerű mozzanatait ügyesen kapcsolja bele az új hit mozgalmának történeti keretébe, s ebben a törekvésében jókora önállóságot mutat.

A második rövidebb részecske „a mi Waldenseink“-ről („our Waldenses“) szól. Így nevezi a magyarországi unitáriusokat, mely név valóban találó, egy szóban fejezi ki, hogy kicsiny, hegyi nép, tisztességtudó és erényes, történetében martir nép.“(51. lap.) A Dávid halála utáni szomorú üldöztetések korát röviden vázolja, egyházunk jelenlegi állapotát és szerzetét ismerteti meg a nem unitárius, vagy jobban mondva a nem magyar unitárius olvasóval. Amikor episzkopális egyházszervezetünkről ír a szabad és független gyülekezetekben élő angol és amerikai unitárius csodálkozó kétkedő megjegyzéseivel, azzal a kijelentéssel vágja útját „hogy ők az igazi unitáriusok, az ősi eredeti törzs és mi vagyunk a „különbözők“.

Gannet munkája nem tudományos munka, nem is annak volt szánva. Azt a feladatát pedig, hogy a magyar unitarizmust minden leereszkedő britt nagylelkűség nélkül értesse meg az angol nyelvű hitrokonokkal, megértő őszinte szeretetével, kielégítően, sőt dicséretesen oldotta meg. Nekünk magyar unitáriusoknak éppen becses e kis könyvecske, bár mi történetíróinktól Dávid Ferencről többet is kaphatunk. E könyvecskén kívül azonban még az eddigi angol és amerikai hasonló próbálgatásokban sem találjuk meg sehol, hogy a magyar unitarizmus valóban vezető szerepet foglal el az unitárius hitelvek történetében, nemcsak kronológiailag, hanem liberális, egészséges, fejlődésre ösztönző eszme-irányzatánál, jól szervezettségénél fogva is. —őr—

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Nyiredy Géza emlékalap. (Nyilvános elszámolás és köszönet.) A kollégium igazgatósága elhatározta, hogy néhai dr. Nyiredy Géza feledhetetlen kartársunk emlékének megörökítésére koszorúmegváltás címen alapítványt létesít, melynek rendeltetését később állapítja meg. Habár az igazgatóság e szándékát a hírlapokban közzétette, mégis számtalan sok virágkoszorú borította általánosan tisztelt és szeretett kartársunk koporsóját. De az emlékalapra is tekintélyes összeg gyűlt össze, amint a következő számadás mutatja:

E célra a következő adományok folytak be:

A Magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa 100 kor., kolozsvári gyógyszerész egyesület 200 kor., Ferencz József és neje 50 kor., kolozsvári gyógyszerész gyakornok tanfolyam hallgatói 46 kor., kolozsvári másodéves gyógyszerészek 44 kor., dr. Gál Kelemen és családja 30 kor., dr. Boros György és neje 30 kor., Csíffó Salamon és neje 30 kor., Albert Dénes és neje 30 kor., Kelemen Lajos és családja 30 kor., az unit. főgimnázium V. osztálya 24 kor. 74 fillér, az unitárius főgimnázium IV. osztályának tanulói 20 kor. 62 fillér, Nagy Gyula és neje 20 kor., Sinczky Julia 20 kor., Pálfi Márton és családja 20 kor., Kovács Kálmán és neje 20 kor., Vári Albert és neje 20 kor., dr. Engel Gábor 20 kor., Szigethy István és neje 20 kor., Femminger Oszkár és neje 20 kor., Gelei József és neje 20 kor., Szantner Lajos 20 kor., dr. Mikó Lőrinc és neje Zsakó Aranka 20 kor., dr. Mikó Imre 20 kor., Gyulay Árpád és családja 20 kor., Lukácsi József dr. 20 kor., unitárius főgimnázium VI. osztályának tanulói 18 kor. 30 fillér, az unitárius főgimnázium I. osztályának tanulói 11 kor. 34 fillér, az unitárius főgimnázium II. osztályának tanulói 10 kor. 04 fillér, Váry Vilma 10 kor., dr. Barabás Ábel 10 kor., László Gyula 10 kor., Gálfi Lőrinc 10 kor., dr. Varga Béla 10 kor., Márkos Albert 10 kor., dr. Borbély István 10 kor., Uzoni Imre 10 kor., dr. Kiss Ernő és neje 10 kor., Hidegh Mihály 10 kor., Ürmösi Károly 10 kor., dr. Páter Béla 10 kor., özv. Mikó Imréné 10 kor., Végh Mihály 10 kor., Kócsi Andor 6 kor., az unitárius kollégium elemi iskolájának III. és IV. osztálya 5 kor. 08 fillér, dr. Kovács Lajos 5 kor., Gálffy Zsigmond 5 kor., Nagy József 5 kor., Berde Gábor 5 kor., Sándor János 5 kor., Régeni Áron 5 kor., dr. Borbély Ferenc 5 kor., Deák Ferenc 5 kor., Antal Szabin okl. gyógyszerész 5 kor., Andrási Ferenc 3 kor., Istvánffy Sándor 3 kor., Szathmáry János 3 kor., Vargyas András 3 kor., Badóczi Márton 3 kor., Székely János 3 kor., Kovács József 2 kor., Magyary Mihály bányafőmérnök 10 kor., Tokay László VI. g. o. t. 2 kor., az unitárius főgimn. III. osztály tanulói 7 kor. 60 fillér, a VIII. o. tanulók 7 kor. 40 fillér, a Kriza-önképzőkör természettudományi osztályának tagjai 12 kor. 54 fillér.